

ANILARDAN CUMHURİYET KADININA BAKIŞ: “DAĞIN ÖTEKİ YÜZÜ”

Betül Özdemir
betul.ozdemir@atilim.edu.tr

“Dağın öteki yüzü ülkemizin edebiyat ufkunda havai fişek gibi patlamadı; ancak okuruyla usul usul, uzun soluklu sağlam bir ilişki kurdu.”

Erendiz Atasü

Üniversitemizde 2011-2012 eğitim ve öğretim yılından bu yana her yıl başarıyla gerçekleştirilen “Bir Kitap Bir Konu” programında bu yıl Erendiz Atasü’nün Cumhuriyet yıllarını konu alan “Dağın Öteki Yüzü” adlı romanı seçildi. Romanla ilgili ortaya atılan birçok tartışma konusu arasından “Toplumun Gelişiminde Kadının Etkisi” adlı tema seçildi.

Dağın Öteki Yüzü, ilk defa 1995 yılında okurlarıyla buluşuyor. Yazar, sunuş bölümünde okuyucuya bir mektupla sesleniyor. Mektupta kitabı yazma fikrinin anne ve babasının birbirine yazdığı tomar tomar mektuplar sayesinde zihninde canlandığını söylüyor. Ve o mektuplar olmasaydı belki de böyle bir roman yazmayı hiç düşünmeyeceğini belirtiyor. Erendiz Atasü, eğer yazmasaydı bizler de Cumhuriyet yıllarına ait yaşanmışlıkları o döneme şahitlik eden insanların penceresinden bakma şansını yakalayamayacaktık.

Yazar, romanı yazma sürecini şu şekilde anlatıyor;

“Kitabın yazılma süreci aslında bir imgeyle başladı, annemin öldüğü geceydi ve zihnimde şöyle bir imge canlandı. Annemin gençliğinin ilk başı bir dağın arkasından bir güneş gibi doğuyor. Annemin çok genç halini bilmiyorum tabi ama yaşlılığında bile pırlıtlısını kaybetmemiş olan çok iri turkuaz renkli gözleri vardı ne mavi ne yeşil. Ve gençliğinde de çok pırlıtlı saçları vardı yuvarlak bir yüz teni de ışıltılıydı. Çocukların çizdiği gülümseyen güneş resmi olur ya biraz onlara benzeyen bir hali vardı çok zeki bir kadındı. Böyle bir simge gözümde canlandı tabi bu imgeyi psikolojik olarak çözümlemek çok kolay. Bir insan yitirmişim o insanı hayalimde doğan bir güneşe benzeterek bir biçimde sanki zihnimde telafi etmeye çalışıyorum. Kitabı yazma sürecinde daha çok bu imgeyi Mustafa Kemal için düşündüm onun sarışın basına güneşi daha çok yakıştırdım yeni bir çağ doğuyor gibi düşündüm...”

Erendiz Atasü

Yumuşacıktı...

Sertti...

Neşeliydi...

Asık yüzlüydü...

Sevinç doluydu...

Kederliydi...

Ah anne neden gizledin kendini benden? Neden? Bu bana haksızlık değil miydi? Seni tanıyamadığım annemi bulmak istiyorum. Neredesin?”

Romanı elime alıp okumaya başladığımda yazarın bu cümleleri çok dikkatimi çekti, beni düşündürdü.

Roman hem gerçek hem kurguydu. Romandaki birkaç kişi ve birkaç olay dışında diğer herşey yazarın bir düş ürünüydü. Örneğin Vicdan karakteri yaşadıklarıyla birlikte gerçekte ama Vicdan’ın en yakın arkadaşı Nefise, gerçek bir kimliğe o kadar yakın fakattamamen hayali karakterdi. Yazar, Nefise karakterini özellikle seçmiş olmalı ki Vicdan’a tamamen zıt olanbu karakter sayesinde okuyucuya Vicdan’ı daha rahat anlatabiliyor.

Romanda, Vicdan’ın hikâyesi ile birlikte Türkiye’nin içinden geçtiği bir sürece şahit oluyoruz. Yazarın, Kurtuluş sava-

şı, Batı Kapitalizmi, NATO, Demokrat Parti, Dersim, ve Kore Savaşı ile ilgili aile hikayelerini ve onlarda bıraktığı izleri görüyoruz. Bu süreç anlatılırken Vicdan'ın kardeşleri Reha, Burhan ve Cumhuri'un mesleklerinin de subay olması o dönemdeki toplumun bazı özelliklerini okuyucuya daha iyi yansıtması açısından bilinçli bir seçenek olmuştur.

İki Kemalist Genç Kız

Dağın Öteki Yüzü'nde önce Birinci Dünya Savaşı'nı görmüş, Cumhuriyet'in kuruluşuna şahit olmuş iki genç kız karakteri çıkıyor karşımıza. Bunlar Cumhuriyet Dönemi'nin ilk kadın kuşağının parlak temsilcileri olan Nefise ve Vicdan. Romanın ilerleyen sayfalarında arkadaşlığa dair unutulmaz yaşanmışlıklarını görüyoruz. Yetimhanede büyüyen Vicdan ve Nefise'nin bursla gittikleri İngiltere'de nasıl birbirlerine kenetlendikleri okurken gözümüzde canlanıyor sanki. Ne yaşanırsa yaşansın vatanlarını unutmadıklarını, tahsillerini bitirir bitirmez Türkiye'ye dönüp devlet için çalışarak borçlarını ödemek istediklerini biliyoruz. Yalnız Türkiye'ye döndükten bir süre sonra Vicdan hayatındaki tek kadın arkadaşı Nefise'yi kaybediyor. Ve Vicdan, Nefise'yi hiç unutamıyor.

Vicdan için iki önemli yaşanmış olay vardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi Vicdan'ın Türkiye'ye döndükten sonra Gazi tarafından Dolmabahçe Sarayı'na çağırılmasıdır. Bu görüşmeden hemen sonra Vicdan Gazi'nin isteği

üzerine İngiltere'ye tekrar gidiyor. İngiltere'nin BBC radyosunda Kadın Hakları inkılabı üzerine bir program hazırlıyor. Bu görev Vicdan için unutulmaz ve son derece gurur verici oluyor.

İkinci önemli olay ise Vicdan'ın kardeşleriyle birlikte Uludağ'a tırmanışı oluyor. Vicdan ve kardeşleri Uludağ'ın zirvesine tırmanıyorlar, kardeşler için unutulmaz bir anı oluyor. Sonrasında Bursa'da eski ahşap bir evin bahçesinde bütün aile bir araya geliyorlar. Vicdan, anneleri Fitnat Hanım, Vicdan'ın nişanlısı Raik, Raik'in kucığında henüz küçük olan üvey kardeş Cumhuri, Reha ve Burhan böyle bir sofrada son defa bir arada oluyorlar. Hep birlikte şarkılar söyleyip eğleniyorlardı. Kardeşler büyüdükçe, fikirleri ve yaşantıları değiştiççe aileyi oluşturan birlik beraberlikte zaman içinde kaybolup gidiyordu.

Mutsuz Karakter: Reha

Reha, hiç Burhan'a benzemiyordu, çok duygusaldı. Kadınlara karşı zaafı vardı. Dersim'e gittiğinde bile tek üzüntüsü büyük aşkı Yıldız'ı görememek olmuştu. Görevden dönünce Yıldız'ın onu reddetmesiyle kalbine gömmüştü büyük aşkını. Artık kadınlara olan aşkı da sönmüştü. Annesinin bulunduğu doğulu dul ve çocuklu bir kadınla evlendikten sonra tamamen hayatın akışına bırakmıştı kendini. Reha karısını sevmeye çalışıyor onunla aşırı ilgileniyordu. Ama sürekli karısı tarafından aşağılanıp, sürekli ağır hakaretlere maruz kalıyordu. Zaten duygusal olan Reha iyice içine kapanıp hayata karşı olan sevgisini yitirmişti. Zamanla kimseyle iletişim kuramaz hale geldi. Reha, bir yanlışlık sonucu kendisini kanser zannediyor. Ve sonunda kısa bir mektup yazarak intihar etmeyi seçiyor. Geride bıraktığı herkes tarafından aslında ne kadar sevildiğini biliyordu.

Evlat Gibi Sevilen Üvey Kardeş: Gazi Cumhuri Özgecan

Cumhuri diğer kardeşlerinin aksine gayet esprili bir kişiliğe sahipti. Vicdan'ın oğlu gibi sevdiği küçük kardeşi ateş hatında dövüşüyordu. Cumhuri ablasına her gelişmeyi mektup yazarak anlatıyordu. Görevi boyunca sadece Vicdan'la mektuplaşmıştı zaten. Burhan ve Reha'nın özellikle Burhan'ın onu hiçbir zaman benimsemediğini biliyordu. Bu durumu hayatı boyunca sadece bir kere dile getirmişti. Ablasına Kore'de Savaşı'nın ortasında içindikileri yazdığı bir mektupta anlatmıştı:

"Benim Sevgili ablacığım... Reha ve Burhan ağabeyim bana niçin yazmıyorlar? Galiba onlar beni hiçbir zaman gerçek kardeş bilmediler... Babam öldükten sonra bile... Öyle içerliyorum ki bu mevzu son günlerde hep kafamı kurcalıyor, eskiden böyle düşünmezdim. Ne dersin mübalağa mı ediyorum?"

Vicdan, kardeşinin mektuptaki bu sözlerine çok içerlemişti zaten onu diğer kardeşlerinden hiç ayrı tutmuyordu. Kore Savaşı'yla ilgili gazetelerde ne çıkarsa kesip evin duvarına yapııştırıyor sonra karşısına geçip uzun uzun o kúpürleri inceliyordu. Kore'den döndüğünde Cumhuri tam 30 yaşındaydı ve tek bacağını kaybetmişti. Sağlık durumundan dolayı emekli olan Cumhuri evlendi ve bir kızı oldu. Zamanının büyük bir kısmını mecburen evde geçiriyordu. Fakat emekli Gazi Yüzbaşı Cumhuri bu duruma pek de ayak uyduramıyordu. Yine bir gün koltuğunda otururken kalbi duruvermişti. Vicdan küçük kardeşini de kaybetmişti.

Neden İzmir?

Kültür - Sanat

Burhan, özellikle evlendikten sonra ailesinden baya uzaklaştı. Bu mesafenin sebebini karısına yüklese de kendi payı da vardı aslında. Düşünce ve kişilik olarak diğer kardeşlerinden çok farklıydı ve ayrıca bencildi. Aslında gayet sevimli olan üvey kardeşi Cumhuri'ü hiç benimsememişti. Cumhuri'ü Kore'de ateş hattında dövüşmesinden memnun olacak derecede sevmiyordu. Burhan, subaylık görevinden malulen emekliye ayrılınca Hukuk Fakültesi'ni bitirdi ve başarılı bir avukat oldu. Zamanla kişilik olarak da çok değişen Burhan ile Vicdan artık çok sık fikir ayrılığı yaşıyorlardı. Hele ki kimliğindeki doğum yerini değiştirdiğini tesadüfen gören Vicdan kardeşinden buz gibi soğumuştü. Burhan, iş yapmasının para kazanmasının sebebini kimliğinde doğum yerini Selanik yerine İzmir olarak değiştirmesine bağlıyordu. Vicdan ise kardeşinin nasıl bu kadar ileri gidebileceğini düşünüyordu. Sebebini merak etti ve Burhan'ın yanına gitti ama konuştuğu sanki kardeşi değildi. Burhan o kadar değişmişti ki yaptığıının yanlış bir şey olmadığını açıkça söyleyebildi. Ve ablasının vatani için yaptıklarını bile eleştirir durumdaydı. Kardeşinin bu davranışı ağır gelmişti ve şunlar çıkıverdi ağzından;

"Unutmuşsun burası Kibele'nin ülkesi! Size Uludağ'ın doruğunda anlattığım öyküyü unutmuşsun! Herkesi ve her şeyi unuttuğun gibi! Mustafa Kemal'i indir duvarından, ona bakmaya layık değilsin! Unuttun annemizi, Vecdet'i, Handan'ı, Dersim'i, Selanik'i!... Bir gün hiçbirini unutamadığın sana kanıtlanacak; o anda yanında olmak istemem!"

Burhan ile aralarındaki uzaklık ikisini de üzüyordu ve fazla uzatmadılar. Vicdan ara sıra İstanbul'a gidip Burhan'da kalıyordu, yürüyüşler yapıp kısa kısa sohbetler ediyorlardı. Ve Vicdan kısa bir süre sonra kardeşi Burhan'ı da kaybetmişti.

Atatürk Tarafından Seçilip İngiltere'ye Gönderilen Vicdan

Vicdan çok nazik çok güçlü ama ruhen yalnız biriydi. Vicdan'da Türkiye'nin dört bir yanından gelen çocukları okutmanın verdiği hiç bitmeyen mutluluk vardı. Ailesini hep bir arada tutmak isteyen aydın bir kadın resmini çiziyordu Vicdan. Savaşta babasını kaybetmişti. Sonra İngiltere'nin sokaklarında özgürce dolaşabildiği en yakın arkadaşı Nefise'yi kaybetti. Annesini, çok sevdiği kocasını ve bütün kardeşlerini sırayla kaybetmişti. Hayatında bir tek kızı vardı artık.

Vicdan, bir Cumhuriyet kadınının disiplinini taşıyan, işine verdiği değeriyle örnek olan, tarihine sahip çıkan bir Türk kadınını temsil ediyordu. Vicdan'ın yaşadığı olumsuzluklara rağmen sürekli yenilenen umudu vardı. Bunun sebebi Atatürk'ü tanımanın, Cumhuriyet'in kuruluşuna şahit olmanın verdiği bir duygu diye düşünüyorum. Vicdan, Atatürk tarafından seçilmiş bir öğrenciydi ve doğru seçimdi. Ülkesi için aydın bir genç olma yolunda her şeyi yapmış, aynı zamanda ailesine ve etrafındaki herkese bunu aşılama çalışıyordu.

"Dağın Öteki Yüzü" bir anlamda aslında bir kadının aile içinde mücadelesini aynı zamanda iş hayatına tutunmasını ve başarılarını gözler önüne seriyordu. Romandaki Vicdan, toplum içinde kadını en iyi şekilde temsil eden bir karakterdi. Erendiz Atasü'nün romanın arka sayfasında yazdığı; **"Dağın öteki yüzü ülkemizin edebiyat ufkunda havai fişek gibi patlamadı; ancak okuruyla usul usul, uzun soluklu sağlam bir ilişki kurdu."** cümlesindeki etkiyi romanı okuduktan sonra gerçekten hissettim.

Kaynakça

<http://kurumsal.library.atilim.edu.tr/libinstitutional/view/id/2249/Bir-Kitap-Bir-Konu-Soylesisi-Erendiz-Atasu-Dagın-Oteki-Yuzunu-Anlatiyor/?lang=tr>

Erendiz Atasü, Dağın Öteki Yüzü , Everest Yayınları, İstanbul, 2012

